

2 juni 2021

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Me and my shadow – together on the way to the end...

In het jaarlijkse rapport van de Inspectie, 'de Staat van het Onderwijs', worden steeds meerdere zaken uitgelicht. Dat gebeurt op basis van actuele ontwikkelingen maar ook met gebruikmaking van signalen die worden doorspeeld. Het gaat om specifieke zaken die worden aangekaart, om aan te geven wat er speelt maar tevens om kanttekeningen te plaatsen en voorstellen te doen, waar zinvol en relevant.

Dit keer werd onder meer gewezen op de groei van het 'aanvullend onderwijs' en de gevolgen daarvan voor bepaalde groepen leerlingen en studenten, alsmede voor de onderwijsinstellingen die daarmee te maken hebben en nog meer zullen gaan krijgen. Het betreft het volgen van extra en aanvullend onderwijs, te volgen door een leerling of student naast hetgeen regulier door de bekostigde instellingen wordt aangeboden, en waarvoor vrijwel altijd (flink) wordt betaald, verzorgd door een externe en voor deze dienstverlening ingehuurde partij.

Omdat het aanvullend op en complementair is met bepaalde delen van een opleiding wordt het ook wel in de wandelgangen 'schaduwonderwijs' genoemd. Maar een andere reden daarvoor is dat de instelling heel vaak niet op de hoogte is van hetgeen een lerende op die wijze extra doet, met welk doel en wat daarbij zich afspeelt in de samenwerking met die externe organisatie.

Inschakelen van externen

In het rapport van de Inspectie wordt vooral gekeken naar het inschakelen van externe personen dan wel organisaties voor extra begeleiding en onderwijs, om hetgeen in het reguliere traject wordt gedaan nog eens over te doen of allerlei zaken verder uit te diepen om de lerende te helpen bij de studievoortgang. In het basis- en voortgezet onderwijs zijn het huiswerkinstituten, vakdocenten die bijles geven, bijklussende studenten die helpen bij het voorbereiden op belangrijke toetsen en uiteraard de examens.

Het kan best zo zijn dat de school dit aanbeveelt en er dus ook weet van heeft. Veel leerlingen hebben op allerlei momenten een zetje in de rug nodig en als iemand verder op eigen kracht de benodigde stappen kan zetten, is er niets aan de hand. Het kunnen ook de ouders zijn die bijspringen, meekijken, overhoren, tips geven en op die manier ervoor zorgen dat hun kind niet onnodig uit de boot valt en achterblijft bij alle anderen.

Mee-werkende begeleiding

Lastiger is het als het geld van de ouders wordt besteed aan een vorm van ondersteuning die leidt tot een vorm van 'meewerkende begeleiding'. Dat kan leiden tot het leveren van bijdragen die niet van de lerende zelf zijn of tot een intensieve, kortdurende training die niet bijdraagt aan het studietoetsen op de langere termijn. Er zitten twee effecten aan vast, waarbij vragen zijn te stellen:

- Dient de opleiding (docent, leraar, begeleider, mentor) hiervan in formele zin van op de hoogte te zijn, om te kunnen nagaan op welke wijze en in welke mate de prestaties van de lerende te herleiden zijn tot het aanvullende onderwijs als zodanig?
- Op welke wijze is te voorkomen dat een dergelijke vorm van aanvullend onderwijs dusdanig 'uit de hand loopt' omdat de kosten alleen kunnen worden gedragen door ouders (en anderen die de helpende hand willen bieden) met een ruim budget (en de bereidheid om dit geld hiervoor vrij te maken)?

De belangrijkste conclusie van de Inspectie, vrij vertaald, is dat hierdoor een tweedeling binnen het onderwijs is ontstaan en nog verder zal uitbreiden, en dan tevens binnen alle sectoren. Het gaat er niet om dat iemand geen helpende hand mag worden aangereikt, als dat nodig is om weer op gang te komen of een tijdelijke inzinking te helpen voorkomen. Maar als het structureel gebeurt, voor een langere periode, met het oog op het de lerende in een volgende fase op een hoger niveau te krijgen, meer dan hij of zij dat op eigen kracht zou kunnen realiseren. Dat kan leiden tot een uitgesteld probleem als betrokkene aldaar is aangekomen en de volgende stappen zelf moet gaan zetten – of weer moet gaan leunen op anderen¹.

Verdelingen gelijk, en dan gaan ze scheefgroeien...

Een ander effect is dat er sprake is van een groeiende tweedeling, gebaseerd op statistieken en perceptie van scholen en docenten – zeker ook als het gaat om landelijke toetsen en examens. Er wordt nu eenmaal veelal uitgegaan van een redelijk constant blijvende verdeling van de prestaties over degenen die ze moeten leveren. Als veel jongere lerenden en studenten via het aanvullend en schaduwonderwijs die verdeling uit het lood dreigen te trekken, zal dit inhouden dat er ook groepen tekort worden gedaan. Dat wil zeggen dat relatief goede prestaties, zonder hulp, naar beneden worden bijgesteld, en dat anderen op zo'n wijze die lerenden 'voorbijstreven'².

Het betekent overigens niet dat in de jaren erna de 'scheefgroei' niet verdwijnt of een andere vorm krijgt. Maar het houdt wel in dat degenen die op een bepaalde wijze zijn 'benadeeld', de eerste tijd via een omweg allerlei reparaties dienen te plegen bij het verder vormgeven van leerwegen. Het hoeft ook niet altijd negatieve consequenties te hebben als de opgedane ervaringen kunnen bijdragen aan een verdere oriëntatie op de loopbaan. Maar het voelt toch niet goed als buiten de schuld van een lerende om, zeker op jonge leeftijd, om daarmee te worden geconfronteerd.

Stapelen... plafonds vermijden...

Het schaduwonderwijs, in de vorm van aanvullend helpen, steunen en meedenken bij het volgen van een opleiding komt dus op elk niveau voor. Met de groei naar een maatschappij die meer en meer steunt op status en een externe uitstraling, wordt daarmee geprobeerd om jongeren zo snel als maar kan om het hoogst mogelijk niveau te krijgen en in de leerlijn naar boven daar te houden.

Het is natuurlijk altijd al zo geweest maar het 'stapelen' wordt in dat kader niet meer als een alternatief gezien maar als een 'afwijking' van hetgeen in een eerder stadium van het jonge leven een aanvang had moeten nemen. Het groeien, het laatbloeien en het zorgvuldig bezien of niet op een te vroeg moment tegen een plafond wordt aangelopen d.w.z. dat met grote zekerheid kan worden voorzien dat een volgende fase op een teleurstelling gaan uitlopen... het zijn voor veel ouders, begeleiders en andere betrokkenen een soort synoniemen voor het niet kunnen voldoen aan de eisen die zo onderhand aan iedereen lijkt te worden gesteld.

Als je zo ook tegen het hoger onderwijs aankijkt, dan is het logisch dat het vwo, de hbo-propedeuse en ook de hbo-bachelor steeds vaker als ankerpunten worden gezien om het wetenschappelijk onderwijs binnen te treden. Dat is geen puur Nederlandse ontwikkeling, het gebeurt overal in de wereld. De universiteiten treden op veel fronten naar voren, met onderwijs, onderzoek en ook steeds meer afgeleide onderwijsproducten, nationaal en internationaal, en ze weten heel goed via allerlei wegen ervoor te zorgen dat de benodigde wet- en regelgeving daarop wordt afgestemd.

---

¹ We komen er bij de ondersteuning bij de scripties en afstudeeropdrachten nog op terug, maar omdat deze tekst het mooi verwoordt op de website van 'bureauscriptiehulp', geven die alvast: *Als je er echt van overtuigd bent dat je zelf die scriptie niet kunt schrijven, dan is het misschien ook terecht dat je dus geen diploma krijgt. Het is mogelijk, hebben we gemerkt. En het komt voor, vooral op het hbo omdat daar zoveel groepswork is: je kunt al liftend op de kwaliteiten van medestudenten in groepsopdrachten heel ver komen in je studie. Maar het doel van een studie is wel dat je zelf iets leert. Zelfs als wij je scriptie zouden schrijven, zou bij je eerste baan blijken dat je bepaalde competenties niet hebt. Dus je besteedt met het laten schrijven een hoop geld aan... ja, aan wat eigenlijk? Aan een blueprint for disaster als het om je carrière gaat, zou ik zeggen.*

² We zouden het verder moeten analyseren maar de uitslag van de recente basisschooltoetsen laat zien dat er minder is gepresteerd – op zichzelf logisch – en dat er minder kennis is verworven door de leerlingen, maar dat ze wel blijk gaven van het kunnen gebruiken ervan in een bepaalde context. Daarom zijn de normen zodanig bijgesteld dat het gemiddelde en de mediaan (vrijwel) weer passen bij wat als normaal wordt gezien. Het zal ongetwijfeld zo zijn dat degenen die het aanvullend onderwijs hebben genoten, daarvan het meest hebben geprofiteerd.

Dat is jammer omdat er veel meer andere wegen zijn die binnen het hoger onderwijs passen bij wat jongeren willen en kunnen, en wat nodig is om de basis te leggen voor een prima loopbaan – ook kijkend naar het ‘levenlang ontwikkelen’. Het is dat verband een prima ontwikkeling dat de Associate degree-opleidingen een sterke groei doormaken, ook qua aanbod en aantal ingeschreven studenten, maar dat tevens in allerlei regio’s samen met het werkveld netwerken worden opgebouwd rond leerroutes waarin de Ad is opgenomen.

Scripties en slagen voor het examen: ‘meewerkende steun’

Een specifiek aspect dat in de Staat van het Onderwijs ook wordt aangekaart, is de hulp die studenten krijgen in de afrondende fase van een opleiding. Dan gaat het om de hulp bij het schrijven van de eindscriptie of het rapport van een afstudeerproject, een activiteit die vaak door een student eigenstandig dient te worden ingevuld³.

Natuurlijk zijn er veel meer soorten onderwijseenheden binnen een hbo- of wo-opleiding die zich lenen voor ‘meewerkende steun’, te zien als een vorm waarbij de prestatie van een student niet volledig aan hem of haar valt toe te schrijven – en dit alles ook zodanig gebeurt dat beoordelaars geen schijn van kans hebben om te beargumenteren waarom iemand kan worden aangesproken op ‘het niet zijn van eigen werk’. Er bestaan al heel lang methodes om plagiaat te ontdekken en die zijn steeds verfijnder geworden⁴. Toch kan het ook een kwestie zijn van het hebben van te weinig tijd om alles te doorgronden, zoals kan gebeuren door een werkstuk te analyseren op ‘verdachte’ stukjes die mogelijk niet passen bij eerdere prestaties – en daar in een individuele sessie op in te gaan. Maar dan moet de examinerator of afstudeerbegeleiders daarvan wel weet hebben.

Om een paar van die vormen te noemen, dus waarbij het niet meer gaat om aanvullend onderwijs maar het echt kan gaan (en waarbij het normaal gesproken niet gebeurt) om meewerkende steun:

- Opdrachten voor groepen – meeliften met andere studenten, verdelen van de werkzaamheden op basis van zwakke en sterke punten...
- Korte projecten in de praktijksituatie – steun van mensen in een bedrijf, gebruiken van andere onderzoeken die al zijn gedaan...
- Stages – de beoordeling van de begeleider zijn niet te herleiden naar concrete prestaties, het ‘afvinken’ van allerlei taken...
- Verslagen over bepaalde activiteiten – delen met elkaar, citeren uit externe bronnen, gebruiken van externe verslagen...
- Verslagen van opdrachten bij een bedrijf – meeschrijven door de begeleider(s), analyses van de hand van een inhoudelijk deskundige...

Georganiseerde steun

Bij de scripties en de afstudeeropdrachten in een schriftelijke vorm zit de meeste emotie als het gaat om het inschakelen van een extern bureau. Dat kan best gebeuren met het oog op meelesen, het helpen bij het structureren van het onderzoek, het weer op weg helpen en het reflecteren op allerlei bevindingen, zoals een begeleidende docent normaal gesproken ook doet – en waarvoor, zoals ook wel wordt aangegeven door veel betrokkenen, niet altijd voldoende tijd voor beschikbaar is (en wordt gesteld). Maar dit afsluitende deel is toch de ‘meesterproef’ en de uitgelezen mogelijkheid om te laten zien dat je als student het diploma waard bent.

Een tijd geleden alweer was er de commotie rond de afrondende scriptie toen bleek dat er groepen studenten waren die maar niet konden afstuderen en opleidingen vervolgens alternatieve routes

---

³ Er is nu ook wel sprake van andere vormen om een laatste onderdeel van het afsluitende examen in te vullen. Formeel is het examen voldoende afgerond als alle onderwijseenheden zijn behaald (binnen de context van de onderwijs- en examenregeling), maar ‘men’ wil graag toch een scriptie of een eindopdracht zien als een bewijs van het hebben bereikt van het vereiste (denk)niveau. Maar het kan ook met assessments, projecten, presentaties van uitkomsten van onderzoeken of iets dergelijks. Het moet, zo is het gangbare denkbeeld, wel een individuele prestatie zijn – in ieder geval zodanig vormgegeven dat de opleiding een individuele beoordeling kan geven, met alle criteria die er voor zijn gesteld.

⁴ Er wordt al gefluisterd dat er software is die een bij elkaar geplakt rapportje zodanig op voorhand kan scannen dat het mogelijk is om – op basis van rapportjes die de student in het verleden zelf heeft gemaakt – de tekst om te werken naar een ‘herkenbaar en niet te traceren’ stuk. Een soort taalkundige vorm van ‘deep fake’...

gingen inzetten om toch maar het diploma te kunnen uitreiken. Dat kon met vervangende opdrachten, bewijzen van werkervaring, oppimpen van oude stukken en dat soort omtrekkende bewegingen. Dat leidde al snel tot een groeiende focus op de afstudeerscriptie bij de accreditaties van bestaande opleidingen, om te zien hoe examencommissies daarmee omspringen.

Zo'n commissie van de NVAO kan uiteraard niet nagaan hoe de scriptie tot stand is gekomen en of er door buitenstaanders aan is meegewerkt. Die mensen kunnen alleen maar nagaan of het stuk aan het vereiste niveau voldoet, er voldoende bewijs daarvan is te vinden en de begeleiders scherp hebben gekeken of aan de gestelde criteria is voldaan.

Aanbieders, zichtbaar... en onzichtbaar

We nemen aan dat elke instelling en dus iedere opleiding wel weet hoe de meeschrijvende hazen lopen. De Inspectie geeft in de Staat van het Onderwijs aan dat er op plekken als Marktplaats te weinig aanbieders zijn gevonden om op basis daarvan meteen groot alarm te gaan slaan. Dat klopt, er bieden zich niet veel mensen aan via dat kanaal, maar dat doen ze des te meer op internet onder de vlag van een bureau, een helpdesk, een organisatie en andere samengebalde clubs. In de annex hebben we een voorbeeld opgenomen, maar elke lezer kan met Google tientallen aanbieders boven water halen, met prijzen en al.

Het aanbieden van ondersteuning door een substantieel deel van een scriptie te schrijven dan wel in een simpel te bewerken vorm aan te bieden aan de student is uiteraard een wereldwijd voorkomend fenomeen. Er is met alle digitale middelen en kanalen die er zijn, ook niet veel aan te doen, zo blijkt wel. Toch heeft men in Engeland geprobeerd om er actie tegen te nemen nl. door het ministerie een dringend beroep te laten doen op de grote sociale media om alle advertenties van de aanbieders te laten blokkeren, waar mogelijk. Het argument was dat er wordt meegewerkt aan een vorm van formele fraude, in ieder geval het uitlokken ervan. Maar het aanbod is niet uit te roeien aangezien er altijd andere manieren zijn om 'doelgroepen' te bereiken.

Overigens hebben we het hier over externe ondersteuners, in te huren en dus te betalen voor de diensten. Maar er zijn, en dat weet heus wel iedereen, voldoende andere opties hiervoor, en die vrijwel niet zichtbaar te maken zijn – los van het ontdekken door de begeleider van een opmerkelijke gang van zaken tijdens het proces dat de student al schrijvend doorloopt dan wel het met verwondering lezen van hoofdstukken, paragrafen en/of passages als het gaat om de stijl, de vorm van argumentatie en de concluderende wendingen, afwijkend van eerdere bevindingen.

Het kan gaan om inbreng van:

- ouders of andere familieleden...
- mede-studenten, niet in de eigen groep...
- alumni, van recente jaren...
- vrienden, kennissen en bekenden...

Plagiaat... recent document VSNU

Even een zijstap, naar een vorm die niet rechtstreeks onder 'aanvullend onderwijs' kan worden geschaard nl. het plegen van plagiaat bij het schrijven van scripties, het opstellen van rapporten bij onderzoeksopdrachten en het samenstellen van documenten die meetellen voor het examen. Het is de student zelf die passages en dergelijke van anderen overneemt, dus deze niet in het eigen stuk plakt als iemand anders ze heeft aangeleverd met het oog daarop.

Toch 'schurken' fraude en plagiaat tegen elkaar aan, met als gemeenschappelijk aspect dat het niet om eigen werk van de student gaat. Bij plagiaat is echter tegenwoordig met allerlei technische hulpmiddelen snel na te gaan of in het verleden al iemand bepaalde passages het licht heeft doen zien, om zo de student te ontmaskeren (en dan maar te hopen als student dat in het geval iemand anders meehelpt bij het schrijven van een scriptie, die persoon niet 'in alle haast' zelf ergens gaat shoppen op internet...).

De VNSU heeft in januari jl. een online-bijeenkomst gehouden over plagiaat in het wetenschappelijk onderwijs, met inleidingen van deskundigen en bijdragen uit de hoek van de universiteiten. Vorige week verscheen het verslag van de bijeenkomst en is te downloaden via deze link:

<https://www.vnsu.nl/files/documenten/Publicaties/Plagiaat%20in%20onderzoek%20en%20onderwijs.pdf>

Onderwijs- en examenregeling van een opleiding

De plaats alwaar door een opleiding moet worden aangegeven welke handelingen er worden verricht om te voorkomen dat ongeoorloofde vormen van aanvullend dan wel schaduw-onderwijs door een student worden gebruikt, is de onderwijs- en examenregeling (OER). De begrippen die dan vooral worden gebruikt om er aandacht aan te schenken zijn 'fraude' en 'plagiat'. Zoeken op internet ('studiegids', 'onderwijs- en examenregeling') levert een bonte schare aan documenten op, van hogescholen en universiteiten.

In de annex geven we een voorbeeld van wat er is te vinden, met een deel van een OER van een hogeschool. Daarbij is te zien dat plagiaat een vorm van fraude is, maar dan wel een van de ergste, als het gaat om het strafbaar stellen. In andere stukken zoals een studiegids, wordt vooral in het wetenschappelijk onderwijs gemeld dat de opleiding de vrijheid heeft om op allerlei manieren na te gaan of er sprake is van oneigenlijk gebruik van andermans bronnen. Dat weten studenten dus op voorhand en dan zullen ze nadrukkelijk proberen te voorkomen dat de opleiding iets vindt d.w.z. dat los van de normale en noodzakelijke citaten teveel van het zgn. zelf opgeschrevene toch elders is te vinden.

Aanbevelingen

In bijeenkomsten die worden gehouden voor examencommissies, bij de trainingen voor examinatoren en scriptiebegeleiders en tijdens de voorbereidingen voor audits en beoordelingen van de vereiste kwaliteit wordt al ingegaan op zaken die hierboven aan de orde zijn gesteld. Het is daarbij altijd weer een uitdaging om de 'meest uitgekookte' studenten te volgen in hun handelingen en het liefst deze personen een slag voor te zijn. Zeker nu met de online-toetsingen en beoordelingen 'op afstand' wordt gezocht naar mogelijkheden daarvoor, maar wel zodanig dat ze binnen de wetgeving vallen en in de context van het hoger onderwijs als acceptabel en ook effectief worden gezien.

Op het gevaar af om voorstellen aan te dragen die al wijs en zijd bekend zijn en gebruikt worden, hierbij toch een paar aanbevelingen, in de richting van degenen die voortdurend bezig zijn met het bewaken van de kwaliteit van het hbo en wo.

- Zorg voor een landelijke handleiding rond het omgaan met situaties rond scripties (en daarmee verwante opdrachten), gelet op het bijdragen daaraan door andere partijen dan de student zelf;
- Stel een document op over het kunnen herkennen van dergelijke situaties;
- Neem in de 'spelregels' van een opleiding op dat het verplicht is om in de scriptie te vermelden wie allemaal een bijdrage hebben geleverd en op welke wijze;
- Stel een aantal deskundigen aan bij de instelling die in twijfelgevallen in staat zijn om een gefundeerd oordeel te vellen over het aanwezig zijn van externe bijdragen;
- Organiseer een overleg met de aanbieders van 'eerste hulp bij scripties' over hun wijze van handelen (zie een recent stuk over een dergelijke organisatie in de annex), aangevend welke mogelijkheden voor steun er zijn, vallend binnen de landelijke regels – en betrek daar ook de Inspectie en de NVAO bij, alsmede de studentenorganisaties;
- Overleg met de overheid over de mogelijkheid om bewust handelen van dergelijke bureaus, wetende dat studenten hiermee buiten hun boekje gaan, te kunnen inkaderen (verbieden, aan regels binden...).
- Onderzoek welke alternatieven er zijn voor het schrijven een scriptie als student, om dezelfde doelstellingen te kunnen realiseren, zeker binnen het hbo.

Annex

Het is best interessant om even in het verleden te duiken, om te bezien wat in de afgelopen jaren op een aantal plekken is gezegd over het begeleiden van studenten bij het maken van scripties. Het is door de jaren heen een flink aandachtspunt geweest, leidend tot verhitte discussies, maar ook met als gevolg dat er door de instellingen scherper wordt gekeken naar de wijze waarop de beoordeling dient plaats te vinden.

Voor de privacy hebben we namen van personen in de eerste twee artikelen weggelaten.

1 Hogeschool Rotterdam (2014)

Bron: <https://profielen.hr.nl/2014/is-het-fraude-als-je-scriptiehulp-inschakelt/>

Fraude!

De voorzitter van de examencommissie van het Instituut voor Engineering en Applied Science (EAS) is stellig: 'Een scriptie die tot stand is gekomen met behulp van een scriptiebureau zullen wij al snel behandelen als een vorm van fraude'.

Misschien is het nog toelaatbaar als een ander een spelfout of vormgeeffout uit de scriptie haalt, maar dat was het dan ook. 'Inhoudelijk meedenken, tips geven of zinnen herschrijven, dat is allemaal fraude. Het is dan niet meer het werk van de student zelf.' Bovendien vindt ze het een vervelende gedachte dat diploma's op deze manier steeds meer te koop lijken te zijn.

Nu weet de examencommissie van EAS ook wel dat het om nauwelijks te controleren invloeden op de scriptie gaat (bij EAS is het meestal een verslag van een onderzoek), maar principieel is het volgens de voorzitter onwenselijk dat anderen zich inhoudelijk met de scriptie bemoeien.

Praktisch bezien is het een heel ander verhaal. 'Je zou kunnen zeggen dat die inhoudelijke invloed overall is', zegt een scriptiebegeleider bij commerciële economie.

Hij weet van een handvol studenten dat ze zich door een bureau hebben laten begeleiden. Hij zou dat zelf niet als fraude aanmerken en heeft het dan ook niet bij zijn examencommissie aangekaart. Er zijn wel meer oncontroleerbare invloeden in het scriptieproces. 'Studenten die bij een bedrijf afstuderen, krijgen soms veel hulp van hun begeleider aldaar, ook inhoudelijk. Dat is geen fraude. Bij commerciële economie schrijven we studenten een boekje voor waarin staat hoe ze een scriptie precies moeten opzetten. Ook geen fraude.'

Met anderen over je scriptie praten, mensen laten meelesen, kortom invloed van buitenaf op je laten inwerken, je zou kunnen zeggen dat het allemaal deel uitmaakt van de intellectuele ontwikkeling die bij het schrijven van een scriptie hoort.

'Vrijwel alle studenten hebben begeleiding nodig, anders zullen ze het zeer waarschijnlijk niet halen', zegt hij. 'Ook de masterstudenten die ik begeleid, redden het niet in hun eentje. In die zin is geen enkele scriptie helemaal van de student zelf.'

---

2 Erasmus Universiteit (2017)

Bron: <https://www.erasmusmagazine.nl/2017/03/02/scriptiehulp-inzetten-mag-dat/>

Een seconde of twintig – meer tijd is er niet voor nodig om via Google te concluderen dat er meer dan genoeg aanbod van betaalde scriptiehulp is. Van verse alumni die een extra zakcentje proberen te verdienen, tot zeer professionele bureaus: scriptiedokters zijn er in alle soorten en maten. Maar mag je hier als student eigenlijk wel gebruik van maken? EM zoekt het uit door de acht examencommissies op de EUR tien fictieve casussen voor te leggen van studenten die voor hun scriptie in meer of mindere mate gebruikmaakten van (betaalde) hulp.

Geoorloofd of niet?

De belangrijkste conclusie: betaalde hulp is toegestaan. Althans, zolang je geen studie volgt die onder de ESHCC valt. Die faculteit accepteert als enige geen enkele vorm van professionele hulp. Collega-faculteiten maken geen onderscheid op basis van de vergoeding, maar wel op basis van het soort hulp. "Het verschil tussen betaalde of vriendendiensten is daarbij niet van belang", zegt een lid van de examencommissie FSW. Haar collega's van iBMG noemen het 'verder niet relevant' of er betaald is voor de hulptroepen die door een student zijn ingeschakeld.

Rest de vraag: welke vormen van hulp worden toegestaan? Wat je ook studeert, iemand anders inschakelen om het uiterlijk van je scriptie te laten verzorgen leidt niet tot problemen. Ook een externe spellingscontroleur of coaching tijdens het traject is bij geen enkele faculteit verboden.

Een grijs gebied

Uit de antwoorden blijkt wel dat er een grijs gebied is waarin de examencommissies het lang niet altijd met elkaar eens zijn. Hulp bij het gebruik van SPSS bijvoorbeeld. Hele analyses door iemand anders laten uitvoeren gaat de commissies te ver, maar assistentie bij de interpretatie is voor de faculteit Wijsbegeerte (FWB) geen enkel probleem. "Als dat hulp bij het schrijven betekent, dient de student dat in het voorwoord te vermelden", zegt de voorzitter van de examencommissie van de FWB.

Meedenken over de onderzoeksvragen en de structuur van de scriptie is een ander twijfelgeval. Veel studies wijzen dit af, maar de faculteit iBMG is volgens haar examencommissie wat soepeler. "De hulp moet natuurlijk niet het werk overnemen, maar bijles is niet verboden."

Onbetwistbare fraude

Naast de twijfelgevallen zijn er natuurlijk de overduidelijke fraudegevallen. Zo zien alle faculteiten puur plagiaat in het laten schrijven van (delen van) de tekst, deze laten vertalen naar het Engels of het helemaal overnemen van andermans scriptie. Rode draad van de rondgang is dat 'scriptie-dokters', betaald of onbetaald, ten dele geaccepteerd én legaal zijn. "Onderzoek is tegenwoordig teamwerk", verklaart degene die verantwoordelijk is voor het masteronderzoek bij de opleiding Geneeskunde.

Natuurlijk zijn er nog steeds genoeg vormen van hulp die verboden zijn, maar dikwijls is het op de hoogte stellen van de begeleider de enige voorwaarde voor het mogen inschakelen van een scriptiedokter.

---

3 Algemeen Dagblad 2016

Universiteiten zijn gewaarschuwd. Internet is een broedplaats voor de handel in 'valse' scripties. De zoekterm 'scriptie schrijven' levert op sites als Marktplaats een keur aan hits op. Zoals die van een schrijver uit Brabant. 'Ik kan een scriptie van begin tot eind aanleveren, (...) ideeën bedenken, een plan van aanpak schrijven, het onderzoek doen en alles uitwerken', meldt de advertentie. Ook voor haastwerk draait de schrijver zijn hand niet om.

Schrijvers, die op zoek zijn of willen gaan naar studenten in het nauw, kunnen terecht op de site www.scriptielatenschrijven.nl. Op basis van vergoeding kan daar worden gezocht naar gegadigden. Sommige studenten zijn bereid 1000 tot 2000 euro te betalen voor een scriptie. 'We weten dat er soms fraude wordt gepleegd, zoals plagiaat. Maar we wisten niet dat er een handel is in scripties', reageert de Vereniging van Universiteiten in het Algemeen Dagblad.

---

4 Trouw (2019)

Het probleem van de commerciële scriptiebureaus hangt ermee samen dat een afstudeerscriptie niet bij hbo-opleidingen past, schrijft Tim Goudriaan, oprichter van scriptiewebsite Teachmehow-toothat.com en docent aan de Universiteit Utrecht.

De Landelijke Studenten Vakbond (LSVb) uitte zijn zorgen over de groeiende populariteit van betaalde scriptiebegeleiders. Voorzitter Carline van Breugel 'spreekt er schande van' dat zoveel studenten zich genoodzaakt voelen buiten de opleiding hulp te zoeken. Hier geef ik haar volledig gelijk in. Ze vervolgt: "Er zou binnen de opleiding genoeg persoonlijke aandacht moeten zijn, zodat alle studenten de eindstreep kunnen halen." Hier slaat zij de plank echter mis.

Voordat ik dit toelicht, is het van belang om te weten dat zorgen over externe scriptiebegeleiding al jaren worden geuit. Vaak worden hbo- en universitaire studenten daarbij op één hoop gegooid, terwijl het gros van de studenten dat externe hulp zoekt (zo is althans mijn ervaring met meer dan zeshonderd studenten de afgelopen vijf jaar) afkomstig is van het hbo.

Drie problemen

Organisaties als de Algemene Onderwijsbond, hogescholen, en docenten benoemen steevast drie problemen die zouden leiden tot de groei van externe begeleiding: onvoldoende onderzoeksvakken, ontoereikende begeleiding en ontoereikende onderzoeksvaardigheden van en aandacht voor studenten.

Dit lijkt zinnig, maar het is de wereld op zijn kop. Zo'n beetje alle artikelen, analyses en zelfs beleidsdocumenten die zich hierop richten, staan niet stil bij de daadwerkelijke oorzaak: de onwenselijkheid van de huidige vorm van de hbo-scriptie als afstudeer-eis.

Het probleem is volgens mij – en ik versimpel dit hier bewust – dat de huidige en steeds wetenschappelijker vorm van hbo-scripties helemaal niet past bij het hbo-curriculum. Het past niet bij het doel van de meeste hbo-opleidingen en vaak ook niet bij de studentenpopulatie.

Een curriculum aan de universiteit duurt doorgaans minimaal drie jaar en is grotendeels gericht op het benutten en uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek. Het hbo-curriculum is gericht op het opleiden van vakbekwame professionals, met een 'onderzoekend vermogen'. Dit terwijl de hbo-scriptie als afstudeereis om een praktijkonderzoeker vraagt. Maar tussen de opleiding tot vakbekwame professional en praktijkonderzoeker zit een wereld van verschil. Zo'n drie jaar aan de universiteit, om precies te zijn. En daarom werkt het niet.

Er wordt veel gesproken over het zoeken naar 'een balans' met betrekking tot de aanwezigheid van onderzoeksvaardigheden in het hbo-curriculum. Maar óf je leidt vakbekwame professionals op óf praktijkonderzoekers. Beiden kan niet, tenzij je de duur van de studies aanzienlijk verlengt. Hoe strenger de hbo-scriptie geldt als afstudeereis, hoe groter de spanning met het curriculum en de begeleiding. En zolang dit spanningsveld blijft bestaan, groeit de markt van externe begeleiding.

Praktijkopdracht

Het is verleidelijk om dus te kiezen voor meer onderzoeksvakken, betere begeleiding en meer aandacht voor de student. Dit is voor veel opleidingen zelfs een noodzakelijke keuze: de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie kan studies waarschuwingen geven als 'het onderzoekend vermogen van afstudeerders' niet goed genoeg is – met alle gevolgen van dien. Zo stimuleert het systeem het voortduren van de problematiek.

Ik stel voor dat we dit anders doen: schaf de hbo-scriptie in zijn huidige vorm af en vervang die door een passende zelfstandige praktijkopdracht als proeve van bekwaamheid. Verplicht de scriptie enkel voor studenten die willen doorstromen naar een (pre-)master en investeer de vrijgekomen middelen in de praktijkgerichte onderzoekscentra op hbo-instellingen zodat zij hen daarbij kunnen helpen.

---

5 De Groene Amsterdammer (2019)

'Na maanden hard werken mijn scriptie gehaald met een 8!!!' 'Ik ben 30 juli geslaagd voor statistiek!' In het Amsterdamse filiaal van Studiemeesters hangt een prikbord vol kleurige bedankkaarten. Het is begin september stil op de eerste verdieping van het kantoorpand, aan een rustige straat in het centrum. De laatste scripties zijn net ingeleverd en de eerste tentamenweek is nog comfortabel ver weg. Op tafel in de keuken annex kantine ligt een puzzel van duizend stukjes, voor tijdens de pauze. In de studiezaal ernaast voert een begeleider een intakegesprek met een student.

'In een ideale wereld zou mijn bedrijf niet bestaan.' Kinge Siljee is oprichter van Studiemeesters, dat gespecialiseerd is in bijles, studie- en scriptiebegeleiding voor studenten aan de hogeschool en universiteit. Haar bedrijf heeft vestigingen in Amsterdam, Rotterdam, Eindhoven en Utrecht. Ze richtte het in 2011 op, na eerder als docent wetenschapsleer aan de universiteit gewerkt te hebben. Na de vraag hoeveel mensen ze sindsdien heeft geholpen, scrollt ze door een lijst op haar telefoon: iedere student krijgt in het systeem een nummer, ze zijn net de 4000 gepasseerd. De totale marktomvang van het schaduwonderwijs voor studenten schat Siljee op 'miljoenen euro's'. Schaduwonderwijs is de overkoepelende term voor ondersteuning naast het reguliere onderwijs, zoals bijles, studie- en huiswerkbegeleiding, scriptiehulp, examen- en tentamentraining.

Als in een voetbalstadion de toeschouwers voor je opstaan, moet je zelf ook gaan staan om nog iets te zien. Voor je het weet staat iedereen op zijn tenen in een poging om over elkaars hoofd naar het veld te turen. Met dit beeld illustreert Louise Elffers, onderzoeker en auteur van *De bijlesgeneratie*, hoe de onderwijscompetitie steeds verder toeneemt en het schaduwonderwijs explosief groeit.

'Loop je vast, weet je niet waar je moet beginnen, of zie je door de bomen het bos niet meer?'

Tussen 1995 en 2015 zijn de uitgaven aan schaduwonderwijs voor leerlingen in het basis- en voortgezet onderwijs gestegen van 26 miljoen naar 186 miljoen, becijferde het CBS. Ook onder studenten aan hbo en universiteit is het schaduwonderwijs bezig aan een opmars, zo zeggen betrokken partijen – aanbieders, studenten en docenten – al ontbreken officiële cijfers.

Dat is geen verrassing, want het havo- of vwo-diploma is slechts een tussenstation op weg naar de finale van de onderwijscompetitie. Een hbo- of universitair diploma geeft pas definitief toegang tot de prettige kant van de maatschappelijke kloof: hoogopgeleiden verdienen niet alleen meer, maar zijn ook gezonder, scheiden minder vaak, en leven langer en gelukkiger. Elffers: 'Als het schaduwonderwijs voor scholieren groeit, is de verwachting dat ook meer studenten het gaan gebruiken.'

'Wij zijn niet goedkoop', erkent Siljee. Studenten kunnen bij Studiemeesters terecht om onder begeleiding te studeren (70 euro per dag, 45 euro voor een avond). Daarnaast is er privébijles (70 euro per uur) en individuele scriptiebegeleiding (85 euro per uur). In de zomer organiseert het bedrijf vijfdaagse 'scriptie-bootcamps', in prijs variërend van 250 tot 650 euro.

'We hebben veel eerste-generatiestudenten en ik denk dat negentig procent zelf betaalt', zegt Siljee. Juist deze groep heeft volgens haar behoefte aan extra hulp, omdat zij die minder makkelijk kunnen vinden in hun familie of netwerk. Bovendien is scriptiebegeleiding een investering die zichzelf terugverdient, betoogt ze: 'Ik heb nooit meegemaakt dat een student zoveel uren heeft gekocht dat het meer kostte dan een extra jaar studeren. We krijgen ook studenten die hogere cijfers willen halen, zodat ze bijvoorbeeld een pre-master kunnen overslaan en meteen aan hun master kunnen beginnen.'

Toch is de verwachting dat kinderen uit hoogopgeleide gezinnen met hoge inkomens, net als bij de scholieren, oververtegenwoordigd zijn in het schaduwonderwijs. Elffers denkt dat de keuze tussen een jaar langer studeren of betaalde scriptiehulp voor veel studenten überhaupt niet aan de orde is: 'De afweging zal vaak eerder zijn: óf nu afmaken, óf nooit afstuderen. Het afbreukrisico is voor studenten uit hoogopgeleide gezinnen het grootst, vanwege de dreigende neerwaartse sociale mobiliteit.'

---

6 Persbericht LSVb - woensdag 14 april 2021

De Landelijke Studentenvakbond (LSVb) maakt zich zorgen over de kwaliteit van het online onderwijs tijdens de coronacrisis en de opkomst van het aanvullend onderwijs onder studenten. Dat stelt de LSVb naar aanleiding van de publicatie van de Staat van het Onderwijs van de Inspectie van het Onderwijs deze ochtend. Voorzitter Lyle Muns: "De Staat van het onderwijs laat zien dat studenten veel minder tevreden zijn over de kwaliteit van hun onderwijs dan afgelopen jaren. Dit hangt in belangrijke mate samen met het wegvallen van fysieke lessen tijdens de coronacrisis. Daarom is het extra belangrijk snel weer fysiek onderwijs aan te bieden."

De Staat van het Onderwijs gaat ook in op de opkomst van aanvullend onderwijs. Zo maakt ongeveer 30% van de hbo-studenten gebruik van betaalde bijlessen voor hun scriptie of eindwerk. Bovendien stelt ongeveer de helft van de studenten die aanvullend onderwijs inkopen dat de begeleiding op de instelling tekort schiet. Muns: "Deze zorgwekkende cijfers wijzen op een verkapt privatisering van ons hoger onderwijs. Wie rijke ouders heeft, koopt bijlessen in en haalt de vakken en wie dat niet heeft, krijgt minder kansen. Dit verhoogt het risico op uitval onder kwetsbare groepen. Het is belangrijk dat elke student goede begeleiding krijgt op hun hogeschool of universiteit."

---

7 Nationale Onderwijs Gids (1 juni 2021)

Volgens het rapport De staat van het Onderwijs maakt maar liefst 30 procent van de hbo-studenten gebruik van aanvullend onderwijs. Een op de vijf masterstudenten doet hetzelfde, vaak in de vorm van scriptiehulp. Het lijkt een onomkeerbare trend, die door corona nog eens is versneld. Het werkt ongelijkheid in de hand, vindt de Landelijke Studentenvakbond. Dave Geerders, commercieel directeur van Slim Academy en ScriptieMaster, geeft hen geen ongelijk. "Maar, ik vind het ook te gemakkelijk om te zeggen dat alleen de politiek er meer geld tegenaan moet gooien."

Studenten die hulp inkopen bij een commerciële instelling – het is al een tijdje de gewoonste zaak van de wereld. Een op de vijf studenten in het hoger onderwijs maakt er gebruik van, volgens de Staat van het Onderwijs in 2021. Het gaat dan vaak om hulp bij afronding van vakken, het aanschaffen van samenvattingen of het inkopen van extra scriptiebegeleiding. De coronamaatregelen leiden ertoe dat nog meer studenten er gebruik van maken, ziet ook Dave Geerders. “We groeien ieder collegejaar, hoe dan ook. Het aantal hoger opgeleiden groeit ook natuurlijk, wat betekent dat we ook meer aanmeldingen krijgen. Wat ik bij ScriptieMaster zie, is dat studenten steeds vaker hulp zoeken in het begin van een scriptieproces. Vroeger was het vaak later, als de scriptie was afgekeurd bijvoorbeeld.”

Ongelijkheid

Dat het aankopen van dergelijke hulp normaal is geworden en groeiende is, vindt Freya Chiappino, vice-voorzitter van de Landelijke Studentenvakbond, geen goede zaak. “Mensen die meer geld hebben, hebben meer mogelijkheden hebben om dergelijke hulp in te schakelen. Dat is problematisch, omdat het de toegankelijkheid van het onderwijs niet bevordert. Het zorgt er voor dat studenten met rijke ouders meer hulp kunnen inschakelen en misschien daardoor ook wat betere resultaten krijgen.

Mensen uit armere milieus hebben soms al heel hard moeten knokken om te komen waar ze komen. Sommige studenten moeten thuis ook nog heel veel helpen, met belastingaangifte bijvoorbeeld; die zijn daar al heel veel tijd aan kwijt. Die hebben het geld ten eerste niet om hulp in te kopen, maar die hebben daar ook niet heel veel ruimte voor.”

Hoewel Dave Geerders als commercieel directeur garen spint bij de genoemde ontwikkeling, is hij toch eens met die bewering. “We zijn juist dit bedrijf begonnen om studenten die buiten de boot dreigen te vallen in de laatste fase van hun studie te ondersteunen. Er zijn juist veel studenten die bijvoorbeeld uit families komen waar iedereen gestudeerd heeft, maar ook studenten die de eerste van hun familie zijn. Mijn ouders konden mij bijvoorbeeld ook geen tips geven over wetenschappelijk onderzoek. Als je kijkt wat de kwaliteit is van onze begeleiding en de kwaliteit en ervaring van de scriptiebegeleiders die je kunt krijgen, dan is dat echt voordelig.

Voor 55 euro per uur word je bijvoorbeeld gekoppeld aan een jurist of gepromoveerd statisticus, of een docent journalistiek. Het blijft wel veel geld natuurlijk, en daarom ben ik ook super trots dat onderwijsinstellingen nu gebruik van ons maken. Zo worden begeleiders vanaf het begin van het proces al betrokken, wat de kwaliteit ten goede komt, en zijn studenten daar zelf niet per se meer geld aan kwijt.”

Geld en politiek

Chiappino stelt dat er meer moet gebeuren, en dat een oplossing allereerst vanuit de politiek moet komen. “Het probleem ligt eigenlijk niet, of niet alleen bij de universiteiten en hogescholen”, vindt ze, “er is gewoon te weinig geld. Het is dan ook aan de politiek om daar iets aan te doen. We zien al jaren dat er te weinig geld gaat naar universiteiten en hogescholen. De docenten hebben gewoon een te hoge werkdruk. Door die druk gaan studenten hun hulp ergens anders zoeken, omdat die docent er gewoon geen tijd voor heeft. Die druk is met corona alleen maar hoger geworden.”

“Ik vind het moeilijk iets generieks te zeggen over het onderwijsaanbod en de begeleiding”, zegt Geerders op zijn beurt. “Er zijn meer dan zestig hogescholen en universiteiten in ons land, en het is echt niet zo dat ze allemaal onder de maat scoren. Er zijn hogescholen die prachtige programma’s maken voor laatstejaars studenten, bijvoorbeeld, met zeer intensieve begeleiding. Het hoeft niet per se iets te zeggen over de kwaliteit van onderwijs in ons land.”

Maatwerk

“Uiteindelijk begint alles bij de politiek natuurlijk, maar het is te makkelijk om te zeggen dat er gewoon meer geld tegenaan moet. Onderwijs bestaat vooral uit veel richtlijnen. Ik denk dat we het niet per se als een kwestie van meer tijd, meer geld, of meer begeleiders moeten zien, maar meer als maatwerk richting de specifieke skills en behoeftes van de student. Het is ontzettend belangrijk om een goede klik te hebben met je begeleider, zodat je iets moois kunt maken en jezelf kunt ontwikkelen. Je kunt veel geluk hebben met een goede scriptiebegeleider, maar ook ontzettend veel pech. Die kwaliteit is erg belangrijk, en dat los je niet alleen op met geld.”

8 Voorbeeld van plagiaat en fraude in een OER (2021)

Artikel 4.4 Omschrijving plagiaat

1. Onder plagiaat verstaan we het:
  - a. gebruik maken dan wel overnemen van andermans teksten, gegevens, ideeën of beelden zonder volledige en correcte bronvermelding;
  - b. presenteren als eigen werk of eigen gedachten, dan wel het centrale gedachtegoed uit bronnen van derden, zelfs indien een verwijzing naar andere auteurs is opgenomen;
  - c. niet duidelijk aangeven in de tekst, bijvoorbeeld via aanhalingstekens of een bepaalde vormgeving, dat letterlijk of bijna letterlijk citaten in het werk zijn overgenomen, zelfs indien met een correcte bronvermelding;
  - d. parafraseren van de inhoud van andermans teksten zonder voldoende bronverwijzingen;
  - e. overnemen van (delen van) mediabestanden of andere bronnen, broncodes van software, modellen en andere schema's van anderen zonder verwijzing en zodoende deze laten doorgaan voor eigen werk;
  - f. indienen van een eerder ingediende of daarmee vergelijkbare tekst voor opdrachten van andere opleidingsonderdelen zonder bronvermelding;
  - g. overnemen van werk van medestudenten en dit laten doorgaan voor eigen werk;
  - h. indienen van werkstukken die verworven zijn van een commerciële instelling of die – al dan niet tegen betaling - door iemand anders zijn geschreven.
2. Afhankelijk van de concrete omstandigheden kunnen ook andere gedragingen als plagiaat worden aangemerkt.
3. Van medeplichtigheid is in ieder geval sprake indien het overnemen van werk van medestudenten gebeurt met toestemming en/of medewerking van de medestudent.
4. Indien in een gezamenlijk werkstuk door een van de auteurs plagiaat wordt gepleegd, zijn de andere auteurs medeplichtig aan plagiaat, indien zij hadden kunnen of moeten weten dat plagiaat werd gepleegd.
5. Voor het vaststellen van plagiaat zoals bedoeld in dit hoofdstuk is geen opzet vereist.
6. De examencommissie kan ook bij plagiaat in een concept product een sanctie opleggen als bedoeld in artikel 4.7, lid 3.

Artikel 4.5 Plagiaatdetectie

1. De examinatoren en de examencommissie zijn bevoegd het ingeleverde werk te controleren op plagiaat en kunnen daarbij gebruik maken van detectieprogramma's voor plagiaat. Met het inleveren van een te beoordelen tekst geven de studenten toestemming tot het opnemen van de tekst in de database van het betreffende detectieprogramma.

Artikel 4.6 Omschrijving (ernstige) fraude

1. Onder fraude wordt verstaan elk handelen, nalaten, pogen tot of toelaten van gedrag, dat het op juiste wijze vormen van een correct en eerlijk oordeel over iemands kennis, inzicht en vaardigheden, of (beroeps)houding, geheel of gedeeltelijk onmogelijk maakt. Onder fraude verstaan we onder meer:
  - a. tijdens het (deel)tentamen beschikken over hulpmiddelen die niet zijn toegestaan;
  - b. tijdens het (deel)tentamen afkijken of, binnen of buiten de tentamenruimte, informatie uitwisselen;
  - c. zich tijdens het (deel)tentamen uitgeven voor iemand anders;
  - d. zich tijdens het (deel)tentamen door iemand anders laten vertegenwoordigen;
  - e. zich voor de datum of het tijdstip waarop het tentamen zal plaatsvinden, in het bezit stellen van de opgaven van het desbetreffende tentamen;
  - f. het vervalsen en/of vervalsen van enquêteresultaten, interview-antwoorden of onderzoeksgegevens.
2. Fraude kan zowel gelden voor het eigen (deel)tentamen als ook voor het gelegenheid geven aan andere studenten om fraude te plegen.
3. **Onder ernstige fraude wordt in ieder geval verstaan fraude zoals beschreven onder c en d en plagiaat zoals beschreven onder h bij artikel 4.4.** Herhaalde fraude wordt ook aangemerkt als ernstige fraude.